OBSERVAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU INFINITIVUL VERBULUI ROMÂNESC [1]

DE

C. DIMITRIU

Privitor la valorile și funcțiile infinitivului românesc, în literatura de specialitate nu există încă unitate de vederi. Astfel, în unele lucrări se consideră că acest mod reprezintă „forma substantivală a verbului" [2] și, ca urmare, „îndeplinește foarte des funcțiunile unui substantiv (ca subiect, atribut, obiect etc. al propoziției)" [3]. În alte lucrări [4] se susține că infinitivul și gerunziul — „sînt forme pur verbale" [5] care „funcționează ca predicate în propoziții" [6]. În sfîrșit, în alte lucrări [7] se apreciază că infinitivul „ține prin natura lui și de verb și de substantiv, putînd avea funcțiuni specifice fiecăreia dintre aceste două categorii" [8], cu mențiunea că „natura verbală a infinitivului se manifestă foarte clar într-o serie de caracteristici sintactice, iar contingențele cu substantivul sînt mult mai puțin importante" [9].

Evoluția opiniilor privitoare la infinitiv arată că, pe măsură ce se înmulțesc cunoștințele despre comportarea acestui mod în limba română contemporană, se acceptă — cu mai mult sau mai puțină convingere — că infinitivul are caracteris-

[1] În discuția de față ne referim numai la infinitivul scurt, întrucît infinitivul lung a devenit — în limba literară contemporană — un substantiv propriu-zis. În cuprinsul acestui articol folosim următoarele abrevieri noi: Gram. Acad. — Academia R. S. România, *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, București, 1966; SMLRC — Iorgu Iordan, Valeria Guțu-Romalo și Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, 1967.

[2] Acad. I. Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1956, p. 416.

[3] *Ibidem*. Această teză este reluată și exemplificată de Finuța Asan și Laura Vasiliu în *Unele aspecte ale sintaxei infinitivului în limba română*, SG, I, p. 107—113.

[4] Matilda Caragiu Marioțeanu, *„Moduri nepersonale"*, SCL, XIII, 1962, nr. 1, p. 29—43; I. Diaconescu, *Observații cu privire la valoarea infinitivului în limba română*, LR, XVII, 1968, nr. 2, p. 111—121.

[5] Matilda Caragiu Marioțeanu, *art. cit.*, p. 38. Această idee este reluată de I. Diaconescu în *art. cit.*, p. 112 ș.u.

[6] Matilda Caragiu Marioțeanu, *art. cit.*, p. 42 ș.u.

[7] Gram. Acad., vol. I, p. 224 ș.u.; SMLRC, p. 202 ș.u.

[8] Gram. Acad., vol. I, p. 224.

[9] SMLRC, p. 202 ș.u.

An. lingv. ist. lit., T. 20, p. 189—194, Iași, 1969.

BDD-A1543 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:35 UTC)

ticile morfologice și sintactice ale unui mod verbal, precum și că particularitățile pe baza cărora infinitivul era considerat nume nu sînt întru totul relevante.

În lucrările în care, într-o formă sau alta, se admite că infinitivul are valoare de verb și funcționează ca predicat, se are în vedere mai ales infinitivul — însoțit sau nu de prepoziția-morfem *a* — neprecedat de un cuvînt ca *de, fără, fără de, înainte de, în loc de, pentru, pînă* etc. [10]. Justificarea acestei situații o găsim cel mai clar formulată în SMLRC, unde se spune că „atîta timp cît nu avem motive de a nega valoarea de prepoziție a acestor elemente de relație [este vorba despre *de, fără, fără de* etc.] în situația dată, construcția cu prepoziție apropie infinitivul de nume" [11].

În cele ce urmează, vom încerca să punem în discuție problema valorii cuvintelor de tipul *de, fără, fără de* etc., atunci cînd acestea preced infinitivul (obligatoriu însoțit de prepoziția-morfem *a*), întrucît și de valoarea acestor cuvinte depinde acceptarea sau neacceptarea funcției predicative a infinitivului din acest tip de construcții.

În această privință credem că considerarea cuvintelor de tipul *de, fără, fără de* etc. ca prepoziții (și nu conjuncții subordonatoare) în situațiile în care acestea preced infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a* se face mai ales pe baza tradiției, fără a se avea în vedere contradicțiile ce rezultă din această interpretare. Ne referim la faptul că, în general, deosebirea dintre prepoziții și conjuncțiile subordonatoare — ambele elemente de relație subordonatoare — se stabilește numai prin intermediul unităților sintactice pe care acestea le «leagă»: prepozițiile ajută la stabilirea raportului sintactic de subordonare *între părțile de propoziție* (adică între atribut, complement și atribut circumstanțial [12], pe de o parte, și elementele pe care acestea le determină pe de altă parte), iar conjuncțiile subordonatoare ajută la stabilirea raportului sintactic tot de subordonare, dar *între părțile frazei* (adică între propozițiile subordonate și regentele lor).

Această regulă se utilizează nu numai atunci cînd prepozițiile și conjuncțiile subordonatoare sînt reprezentate prin cuvinte diferite (de exemplu: *de la, despre, pe* etc. sînt numai prepoziții, în timp ce *că, deși, încît* etc. sînt numai conjuncții subordonatoare), ci și atunci cînd unul și același cuvînt poate avea atît valoare de prepoziție cît și valoare de conjuncție subordonatoare. Exemplu:

> *De* treci codri *de* aramă, de departe vezi albind
> Și-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint.
> (M. Eminescu [13], p. 63)

Aici, cuvîntul *de* este considerat prepoziție atunci cînd «leagă» părți de propoziție (anume, atributul *aramă* de regentul *codri*), dar este considerat conjuncție subordonatoare atunci cînd «leagă» părți ale frazei (anume, propoziția temporală sau condițională *treci codri de aramă* de regenta *de departe vezi*). Dacă admitem că cele spuse aici reprezintă o regulă generală, atunci, revenind la «cuvintele» *de, fără, fără de* etc. care preced infinitivul însoțit de prepoziția-morfen *a*, putem spune că, recunoscînd funcția predicativă a infinitivului, admitem implicit și că *de, fără, fără de* etc. nu reprezintă prepoziții, pentru că nu «leagă» părți de propoziție, ci conjuncții subordonatoare, pentru că «leagă» o propoziție subordonată

---

[10] Vezi Matilda Caragiu Marioțeanu, *art. cit.*; SMLRC, p. 202 ș.u. Excepție în această privință face I. Diaconescu care, deși nu pune la îndoială valoarea de prepoziție a cuvintelor *de, fără, fără de* etc. atunci cînd acestea preced infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a*, admite, totuși, că și în această situație infinitivul funcționează ca predicat (vezi *art. cit.*, p. 115 ș.u.).

[11] *Ibidem*, p. 207.

[12] Acest termen, care apare în Gram. Acad., vol. al II-lea, p. 139—140, ni se pare mai potrivit decît termenul de „element predicativ suplimentar" care, de asemenea, apare în Gram. Acad., vol. al II-lea, p. 206.

[13] *Poezii* (ediția bibliofilă), București, 1960.

BDD-A1543 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:35 UTC)

cu predicatul la infinitiv de regenta ei. Altfel spus, admițînd predicativitatea infinitivului, nu vedem nici o deosebire, din punctul de vedere al raportului pe care-l stabilește, între *de* urmat de indicativ și *de* urmat de infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a*. Exemple:

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
(Eminescu, vezi mai sus).

Vine vremea *de a pricepe* omul ce-i bine și ce-i rău
(Creangă, după Gram. Acad., vol. I, p. 227).

Așa stînd lucrurile, înseamnă că valoarea «cuvintelor» *de, fără, fără de* etc. care preced infinitivul însoțit de prepoziția-morfen *a* depinde de felul în care privim problema capitală a acestui mod, și anume: infinitivul este un mod nepredicativ sau predicativ? Acceptînd teza nepredicativității infinitivului, urmează că acest mod este «forma substantivală»a verbului și pentru că poate fi precedat de diverse prepoziții *(de, fără, fără de* etc., deci altele decît prepoziția-morfem *a)*. Acceptînd teza predicativității infinitivului, urmează că acest mod este «o formă verbală», lucru ce se poate susține prin aceea că infinitivul nu poate fi precedat de prepoziție (alta decît prepoziția-morfen *a*) [14]. Aceasta pentru că *de, fără, fără de* etc., precedînd infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a*, «leagă» propoziția subordonată cu predicatul la infinitiv de regenta ei și, deci, trebuie considerate ca avînd valoare de conjuncții subordonate [15].

*

Revenind asupra formulării din SMLRC, unde se spune că „atîta timp cît nu avem motive de a nega valoarea de prepoziție a acestor elemente [16] în situația dată, construcția de prepoziție apropie infinitivul de nume" [17], observăm că de aici rezultă «în mod direct» că valoarea de «nume» a infinitivului precedat de prepoziția-morfem *a* și de *de, fără, fără de* etc. «este dată» de considerarea cuvintelor *de, fără, fără de* etc. ca prepoziții. «În mod indirect», însă, din această formulare se poate desprinde și ideea că, dacă ar exista «motive» care să permită considerarea «cuvintelor» de tipul *de, fără, fără de* etc. drept conjuncții subordonatoare în construcțiile respective, s-ar putea admite și că infinitivul precedat de aceste elemente de legătură are valoare verbală și nu nominală. Avînd în vedere aceste lucruri, se ivește în mod logic următoarea întrebare: există «motive» pe baza cărora să susținem că *de, fără, fără de* etc., precedînd infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a*, nu reprezintă prepoziții ci conjuncții subordonatoare?

În această privință, un răspuns acceptabil credem că ni-l dă criteriul sintactic invocat mai sus, cu ajutorul căruia deosebim valoarea de prepoziție de valoarea de conjuncție subordonatoare la cuvintele care au amîndouă aceste valori, și anume: cînd stabilesc raporturi de subordonare între părți de propoziție, «cuvintele» *de, fără, fără de* etc. au valoare de prepoziție; cînd stabilesc raporturi de subordonare între «părțile frazei» (adică între propoziții), aceleași cuvinte au valoare de conjuncții subordonatoare. Așa stînd lucrurile, înseamnă că problema valorii infinitivului precedat de prepoziția-morfen *a* și de un «cuvînt» ca *de, fără, fără de* etc. apare ca un cerc vicios: negarea funcției predicative și, deci, și a valorii verbale a infinitivului

[14] În recunoașterea funcției predicative a infinitivului precedat de «prepozițiile» *de, fără, fără de* etc. și însoțit de prepoziția-morfem *a*, I. Diaconescu *(art. cit.*, p. 115 ș.u.) se bazează pe faptul că și alte moduri (anume conjunctivul și indicativul) ar putea fi precedate de prepoziții.

[15] O altă soluție ar mai fi și aceea de a vorbi despre locuțiunile conjuncționale *de a, fără a, fără de a* etc. La această interpretare, însă, s-ar putea obiecta că *a*, avînd calitatea de morfem al modului verbal, face parte din infinitiv.

[16] Este vorba despre *de, fără, fără de* etc.

[17] Vezi mai sus.

BDD-A1543 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:35 UTC)

precedat de prepoziția-morfem *a* și de un «cuvînt» ca *de, fără, fără de* etc. se bazează pe faptul că în aceste construcții *de, fără, fără de* etc. sînt considerate prepoziții care, prin urmare, pot stabili raporturi de subordonare numai în cadrul propoziției; considerarea «cuvintelor» *de, fără, fără de* etc. ca prepoziții atunci cînd acestea preced infinitivul scurt însoțit de prepoziția-morfem *a* se bazează, în afară de tradiție, pe faptul că în aceste construcții infinitivul este considerat atribut sau complement și nu predicatul unei propoziții atributive sau completive. Acest cerc vicios ne determină să spunem că, pînă la recunoașterea unanimă a caracterului personal și, ca urmare, și a funcției predicative a infinitivului — recunoaștere care, în cazul infinitivului precedat de prepoziția-morfem *a* și de un «cuvînt» ca *de, fără, fără de* etc., duce și la admiterea valorii de conjuncție subordonatoare a «cuvintelor» *de, fără, fără de* etc. — valoarea infinitivului precedat de prepoziția-morfem *a* și de un «cuvînt» ca *de, fără, fără de* etc. se stabilește după poziția pe care se situează cercetătorul respectiv. Astfel, pentru cei care consideră încă, conform tradiției, că *de, fără, fără de* etc. precedînd infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a* reprzeintă prepoziții (și nu conjuncții subornatoare), infinitivul precedat de *de, fără, fără de* etc. și de prepoziția-morfem *a* continuă să fie un mod nepersonal și nepredicativ și, deci, să aibă valoare nominală [18]; pentru cei care, însă, admit că *de, fără, fără de* etc. precedînd infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a* reprezintă conjuncții subordonatoare întrucît infinitivul, fiind un mod personal, este și predicativ, infinitivul precedat de *de, fără, fără de* etc. și de prepoziția-morfem *a* are valoare verbală.

*

Infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* și de un «element de relație subordonator» de tipul *de, fără, fără de* etc. apare de cele mai multe ori ca determinant [19] al unui verb predicativ (expresie idiomatică verbală [20] predicativă), avînd subiect comun cu determinatul sau subiect propriu, și, mai rar, ca determinant al unui nume [21], cînd are subiect propriu [22]. Exemple:

Scriu franțuzește sous la dictée, fără *a face* mai mult decît șepte opt greșale pe față!

(Negruzzi, după Gram. Acad., vol. I, p. 225).

Vine vremea de *a pricepe* omul ce-i bine și ce-i rău.

(Creangă, după Gram. Acad., vol. I, p. 227).

Însă și plăcerea de *a-l asculta* era amestecată cu suferință.

(M. Caragiale, după Gram. Acad., vol. I, p. 225).

---

[18] Vezi și punctul de vedere exprimat în SMLRC, unde acest lucru nu este spus în mod expres dar, vorbindu-se în această situație despre valoarea de nume a infinitivului, se neagă de fapt funcția predicativă și, deci, și caracterul personal al acestui mod.

[19] Singur sau împreună cu alte «cuvinte» cu care alcătuiește o expresie idiomatică verbală.

[20] Folosim termenul de «expresie idiomatică verbală» pentru toate grupurile de cuvinte care, conținînd un verb, reprezintă și «echivalentul» semantico-sintactic al unui verb.

[21] În cazuri rare, în construcții în care se simte influența altor limbi, infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* și de un «element de relație subordonator» de tipul *de, fără, fără de* etc. poate determina și un adjectiv provenit din participiu. Exemplu: ....strigă el enervat *de a fi chemat* în teatru la rampă. (Călinescu, după Gram. Acad., vol. I, p. 225).

[22] Cînd numele determinat face parte dintr-o expresie idiomatică verbală, infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* și de *de, fără, fără de* etc. (care, de asemenea, poate să facă parte dintr-o expresie idiomatică verbală) poate avea același subiect cu expresia idiomatică verbală determinată. Exemplu:

Marta a v e a o b i c e i u l de *a pune* toată casa *în mișcare*.

(Slavici, după Gram. Acad., vol. I, p. 226).

BDD-A1543 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:35 UTC)

În toate aceste situații, considerăm că infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* și «legat» de regent prin *de, fără, fără de* etc. are aceleași caracteristici morfologico-sintactice ca și infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* juxtapus regentului [23]. Ne referim la faptul că, la fel cu infinitivul juxtapus regentului, și infinitivul «legat» de regent prin *de, fără, fără de* etc. are — acest lucru fiind deja demonstrat [24] — categoriile gramaticale de diateză, mod și — ceea ce aici prezintă interes deosebit — *persoană* și număr, acestea din urmă permițîndu-i să funcționeze ca predicat al unei propoziții [25]. Așa stînd lucrurile, înseamnă că nu numai cînd este juxtapus regentului, ci și atunci cînd este «legat» de acesta prin *de, fără, fără de* etc., dacă are subiect propriu, dată fiind imposibilitatea existenței subiectului fără predicat [26], funcția predicativă a infinitivului nu poate fi pusă la îndoială. Aceasta pentru că, dacă infinitivul cu subiect propriu din exemplele date mai sus (și din toate cele similare acestora) nu ar avea funcția sintactică de predicat, ar urma că nici *omul — din vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău* — sau *lu* (eventual *cineva*) nedeterminat — din *...plăcerea de a-l asculta [lu* sau *cineva] era amestecată cu suferință* — nu ar avea funcția sintactică de subiect, ceea ce, practic, ni se pare imposibil [27].

Nici atunci cînd are subiect comun cu regentul (ca în exemplul de mai sus *scriu franțuzește sous la dictée fără a face mai mult decît șepte opt greșale pe față* și în toate cele similare acestuia) funcția predicativă a infinitivului precedat de prepoziția-morfem *a* și legat de regent prin *de, fără, fără de* etc. credem că nu poate fi negată. Spunînd aceasta, avem în vedere că, pentru a stabili dacă o formă verbală poate sau nu să fie predicativă, ne interesează posibilitatea acesteia de a avea sau nu categoria gramaticală a persoanei [28] și, ca urmare, subiect, și nu faptul că subiectul este sau nu comun mai multor forme verbale predicative din fraza respectivă. Dacă diversele forme verbale ar avea funcție predicativă numai atunci cînd au subiect propriu, atunci ar însemna că nu numai infinitivul cînd nu are subiect propriu, ci și indicativul, conjunctivul etc. cînd nu au subiect propriu ar trebui considerate tot nepredicative. Cum, însă, nimeni nu a negat predicativitatea indicativului, conjunctivului etc. în cazurile în care acestea nu au subiect propriu în fraza dată, considerăm că, pentru acest motiv, nu poate fi negată nici predicativitatea infinitivului.

*

Din comentariile pe care le-am făcut aici, putem desprinde următoarele idei generale :

---

[23] În discuția de față nu interesează cazurile în care infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* intră în structura unui predicat verbal compus alături de orice semiauxiliar de mod sau de aspect în afară de *a putea*.

[24] Vezi Matilda Caragiu-Marioțeanu, *art. cit.*, p. 38.

[25] Întrucît infinitivul este — cu excepția cazurilor cînd are valoare de imperativ — un mod dependent (vezi Matilda Caragiu Marioțeanu, *art. cit.*, p. 41), propoziția cu predicatul la infinitiv este întotdeauna subordonată.

[26] Vezi acad. I. Iordan, *op. cit.*, p. 531. Facem abstracție aici de ceea ce Gram. Acad. (vol. al II-lea, p. 69 ș.u.) consideră propoziție monomembră reprezentată numai prin subiect.

[27] Ne referim la faptul că «cuvintelor» care reprezintă subiectul propriu al infinitivului nu li se poate găsi nici o altă funcție sintactică (în afară de aceea de subiect al infinitivului) în comunicările respective. În această privință, nu există nici o deosebire între infinitivul cu subiect propriu precedat de prepoziția-morfem *a* și «legat» de regent prin *de, fără, fără de* etc. și infinitivul cu subiect propriu precedat de prepoziția-morfem *a* juxtapus regentului. Pentru aceasta, compară *vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău* cu *e o absurditate a se bate cineva pentru ochii unei actrițe* (Negruzzi, după Gram. Acad., vol. I, p. 227).

[28] Vezi Matilda Caragiu-Marioțeanu, *art. cit.*, p. 40.

BDD-A1543 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:35 UTC)

1) În cercetările recente privitoare la infinitivul românesc se subliniază din ce în ce mai frecvent faptul că acest mod are valoare verbală și funcție predicativă pentru că, la fel cu celelalte moduri verbale și predicative, și infinitivul are — indiferent de felul mijloacelor formale («implicite» sau «explicite»)[29] prin care se exprimă — categoriile gramaticale de diateză, «mod» timp și — mai ales — *persoană* și număr. Cei care, cu mai multă sau mai puțină convingere, admit valoarea verbală și funcția predicativă a infinitivului se referă de obicei la infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* juxtapus regentului. Cînd este precedat de prepoziția-morfem *a* dar este «legat» de regent printr-un element de relație subordonator ca *de, fără, fără de* etc., plecîndu-se de la faptul că aceste elemente de relație subordonatoare *(de, fără, fără de* etc.) sînt prepoziții, se consideră — cu puține excepții[30] — că infinitivul are valoare nominală și, deci, nu poate îndeplini singur funcția sintactică de predicat.

2) Analiza construcțiilor în care infinitivul — precedat de prepoziția-morfem *a* — este legat de regent prin *de, fără, fără de* etc. arată că aceste elemente de relație subordonatoare *(de, fără, fără de* etc.) pot fi considerate conjuncții subordonatoare. Aceasta pentru că deosebirea dintre prepoziții și conjuncțiile subordonatoare se face — atît atunci cînd aceste două părți de vorbire sînt reprezentate prin cuvinte diferite cît și atunci cînd sînt reprezentate prin aceleași cuvinte — cu ajutorul unităților sintactice pe care le leagă: prepozițiile ajută la stabilirea raportului sintactic de subordonare între părțile de propoziție, în timp ce conjuncțiile subordonatoare ajută la stabilirea raportului sintactic de subordonare între propozițiile unei fraze. Așa stînd lucrurile, înseamnă că, admițînd că infinitivul — nu numai cel juxtapus regentului, ci și cel «legat» de regent prin *de, fără, fără de* etc. — este un mod predicativ, pentru că este și *personal* și, ca urmare poate avea subiect (propriu sau comun ca un alt verb predicativ din fraza respectivă), trebuie să admitem și că *de, fără, fără de* etc., precedînd infinitivul însoțit de prepoziția-morfem *a*, reprezintă conjuncții subordonatoare, întrucît «leagă» propoziția subordonată cu predicatul la infinitiv de «elementul» său regent. În felul acesta, se înlătură și cauza rezervei exprimate în SMLRC potrivit căreia construcția cu prepoziție apropie infinitivul de «nume», și astfel se poate considera că și infinitivul precedat de prepoziția-morfem *a* și «legat» de regent prin *de, fără, fără de* etc. are valoare verbală și funcție predicativă.

[29] Pentru mijloace «implicite» și «explicite», vezi Matilda Caragiu-Marioțeanu, *art. cit.*, p. 40.

[30] Vezi I. Diaconescu, *art. cit.*, p. 115.

BDD-A1543 © 1969 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:35 UTC)